

Mr. sc. Petar Bačić, asistent
Pravnog fakulteta u Splitu

**PRIMJENA FEDERALNOG NAČELA I POUKE USTAVNE
REFORME 1971., (UR. B. SMERDEL) Pravni fakultet Sveučilišta u
Zagrebu i Centar za demokraciju i pravo “Miko Tripalo”, Zagreb, 2007.**

Knjiga pod naslovom “Primjena federalnog načela i pouke ustavne reforme 1971.” zapravo je zbornik izlaganja sa istoimenog znanstvenog skupa održanog 4. veljače 2007. godine. Skup je održan na Pravnom fakultetu u Zagrebu prigodom obilježavanja trideset i pete obljetnice Hrvatskog proljeća i osamdesete obljetnice rođenja jednog od njegovih najistaknutijih aktera, hrvatskog političara i pravnika Mike Tripala. Urednik ovog vrijednog izdanja je ugledni hrvatski konstitucionalist i voditelj Katedre za ustavno pravo zagrebačkog Pravnog fakulteta prof. dr. sc. **Branko Smerdel**, a čast da otvori skup pripala je Predsjedniku Republike Hrvatske **Stjepanu Mesiću**.

Knjigu *Primjena federalnog načela i pouke ustavne reforme 1971.* sačinjava 14 priloga, predgovor, te uvijek korisno kazalo imena i pojmova, što zajedno obuhvaća 258 stranica teksta. Autor predgovora (str. 7-9) je urednik ovog izdanja profesor Smerdel, koji u kratkim crtama pojašnjava intencije organizatora znanstvenog skupa te naglašava važnost rasprave o svekolikim implikacijama federalizma, odnosno primjene federalnog načela kao “principa udruživanja političkih zajednica na ravnopravnim osnovama”. Pritom se veoma promišljeno čitatelje upozorava da pojam federalizam ne bi trebalo izjednačavati s pojmom federativne države koji u široj hrvatskoj javnosti još uvijek ima negativne konotacije s obzirom na povijesno iskustvo participiranja Hrvatske u različitim federativnim zajednicama. Ipak, riječ je o percepciji koju treba korigirati, premda pritom treba upamtiti iskustva života u jugoslavenskoj federaciji. Korisno je ovdje navesti zapažanje poznatog teoretičara federalizma **Daniela Elazara** koji kaže da bit federalizma “ne treba tražiti u nekom posebnom obliku institucionalnog uređenja, nego u institucionalizaciji posebnog oblika odnosa između sudionika u političkom životu”. Bit federalnog načela je upravo ravnopravnost sudionika, dobrovoljnost udruživanja i razdruživanja, prihvaćanje i zaštita različitosti unutar skupnog entiteta.

Tekstovi objavljeni u ovoj knjizi grupirani su u dvije cjeline. Prva cjelina pod naslovom *Teorija federalizma i ustavne reforme 1971.* obuhvaća osam naslova. Prvi prilog *Europa i Hrvatska: aktualnosti federalnog načela* (str. 13-16) zapravo je uvodna riječ Predsjednika Republike **Stjepana Mesića**, koji evocira uspomene na različite momente iz hrvatske povijesti u kojima su zagovaratelji federalističke ideje tražili načine za njeno ostvarenje, naglašavajući pritom posebno važnost federalnog načela ugrađenog u Ustav SFRJ iz 1974. godine koje je zapravo i omogućilo osamostaljenje i međunarodno priznanje Hrvatske, kao i ulogu

Hrvatskog proljeća te njegovog političkog vodstva predvođenog **Savkom Dabčević-Kučar** i **Mikom Tripalom**. Autor drugog rada koji nosi naslov *Primjena federalnog načela i pouke ustavne reforme iz 1971. godine* (str. 17-38) je prof. dr. sc. **Branko Smerdel**, koji između ostalog apelira na obnovu teorijskog izučavanja federalnog načela i federalističkih rješenja unutar hrvatske ustavnopravne znanosti (nazivajući taj prekid u istraživanju federalizma “hrvatskom teoretskom šutnjom”), a što bi trebao potaknuti i aktualni politički trenutak ulaska Hrvatske u Europsku uniju kao zajednicu oformljenu upravo na načelima federalizma. Pojašnjavajući razliku između federalnog načela i oblika njegove primjene (koji nisu ograničeni samo na udruženja država kao što su federacija ili konfederacija, nego uključuju i lokalne zajednice, funkcionalne organizacije, itd.) te iznoseći prednosti i mane složenih sustava udruživanja, autor zagovara federalistički način rješavanja sukoba u okviru zajednice, ali i podsjeća na osjetljivost federalnog načela u okolonostima “kada prevladaju snage dominacije i nasilja”. Na potrebu ponovnog promišljanja federalističke misli u Hrvatskoj, koja je u okviru unitarne države potisnuta kao “svojevrсна hereza”, upozorava i prof. dr. sc. **Arsen Bačić** u radu *Politička gramatika federalizma i hrvatsko iskustvo* (str. 39-57). Brojni izazovi koji stoje pred uvriježenom federalno-unitarnom dihotomijom (regionalizam, devolucija, evolucija javne politike, itd.) također traže rekonstrukciju federalne ideje, odnosno - riječima samog autora, profesora Pravnog fakulteta u Splitu - “rekapitulaciju i rekonceptualizaciju političke gramatike federalizma”. Pritom je nezaobilazno razmatranje mjesta i uloge Europske unije koja “federalno načelo živi par excellence”, pri čemu bi Hrvatskoj njeno iskustvo života u federaciji (premda je ta federacija prakticirala tzv. fasadni federalizam) moglo biti od koristi. Akademik **Dušan Bilandžić** svoj je prilog skupu dao kratkim osvrtom na pitanje *Zašto Srbija nije prihvatila federalizam?* (str. 59-61) u kojem se, između ostalog, osvrće i na zanimljiva stajališta Edvarda Kardelja o opasnostima velikosrpskog hegemonizma izrečena još 50-ih i 60-ih godina proteklog stoljeća. Dekan osječkog Pravnog fakulteta prof. dr. sc. **Zvonimir Lauc** u svom radu “Ustavna revizija iz 1971. - kauzalni i teleološki aspekti” (str. 63-86) također primjećuje ulogu Kardelja i nekih drugih članova tada vladajuće političke nomenklature u promjenama političkog sistema u SFRJ sedamdesetih godina, podsjeća i na sadržaj i značaj Ustavnih amandmana iz 1971., te naglašava da je tadašnje “razigravanje federalne teorije, a to znači jačanje federalnih jedinica” predstavljalo jednu od ključnih faza u konačnom oslobađanju hrvatske države i njenih građana. No, koliko god teorija federalizma sama po sebi bila značajna, ona treba biti osnažena i drugim teorijama (poput teorije autopoiesis i sl.) jer realnost zahtijeva holistički pristup. Doc. dr. sc. **Robert Podolnjak** u radu naslovljenom *Federalizam u bivšoj Jugoslaviji i Europskoj uniji* (str. 87-138) daje zanimljivu usporedbu federalnih sustava SFRJ i Europske unije. Navodeći brojne dodirne točke ovih “naizgled potpuno različitih federalnih sustava” (u tekstu se identificira osam takvih poveznica), autor naglašava i da je primjena sličnih federalnih načela donijela “dijametralno suprotne rezultate”. Prof. dr. sc. **Smiljko**

Sokol se u tekstu *Federalistička ideja od Hrvatskog proljeća do restrukturiranja Europske unije* (str. 139-144) prisjeća nastupnog predavanja koje je M. Tripalo održao krajem 1971. godine prigodom izbora za profesora Ustavnog prava na Pravnom fakultetu u Zagrebu. Svoj doprinos staroj raspravi o pravoj prirodi Europske unije autor daje stajalištem da EU uopće nije federacija, već prije “dezideologizirana zajednica interesa...nedefinirana zajednica koja nije ni federacija ni konfederacija”, a za razliku od svog prethodnika smatra da nije opravdano, pa čak ni dobro “previše tražiti i isticati” njene sličnosti sa SFRJ. Rad kojim se zaključuje prva cjelina - *Federalizam i civilno-vojni odnosi u Hrvatskom proljeću 1971.* (str. 145-163) - napisao je prof. dr. sc. **Siniša Tatalović**, koji apostrofira utjecaj vojske SFRJ na njenu unutarnju politiku i njenu destabilizaciju.

Druga cjelina nosi naziv *Tradicija i perspektive federalizma* i obuhvaća šest radova. Prof. dr. sc. **Igor Dekanić**, profesor Rudarsko-geološko-naftnog fakulteta u Zagrebu i bivši savjetnik predsjednika Republike za unutarnju politiku, napisao je rad *Globalizam, federalizam i dominacija na početku XXI. stoljeća i demokratizacija Hrvatske* (str. 167-183). Prof. dr. sc. **Dalibor Čepulo** svojim kratkim prilogom *Josip Pliverić, Georg Jellinek i 'Državni fragmenti' - protekla iskustva i suvremeni poticaj* (str. 185-187) osvjetljava polemiku vođenu krajem 19. stoljeća između Josipa Pliverića i Georga Jellineka. Prof. dr. sc. **Mario Jelušić** u radu *O evoluciji ideje federalizma u hrvatskih ustavnih teoretičara* (str. 189-203) skicira povijesni presjek federalističke problematike u Hrvatskoj od sredine 19. stoljeća do modernog doba i pruža uvid u doprinos razradi federalističkih učenja nekolicine hrvatskih ustavnopravnih teoretičara - već spomenutog Josipa Pliverića, te Ladislava Polića i Jovana Stefanovića. Prof. dr. sc. **Siniša Rodin**, inače voditelj Katedre za europsko javno pravo zagrebačkog Pravnog fakulteta, u tekstu *Hrvatska i Europska unija - priča o dva diskursa* (str. 205-214) upozorava na postojanje divergencije diskursa o Europi tj. EU u hrvatskoj javnosti, te na negativne posljedice kojima bi iskrivljeno shvaćanje europskih integracijskih procesa ali i zapostavljanje europskih tema u široj javnosti moglo rezultirati jednom kada Hrvatska bude primljena u članstvo Europske unije. Svoj prilog raspravi dao je i doc. dr. sc. **Mladen Vedriš** kraćim komentarom *Hrvatski ekonomski interesi* (str. 215-217). Zbirku zaključuje rad *Elementi federalnog načela integracije Europske unije* (str. 219-231) čiji je autor **Dario Čepo**, koji je sastavio i kazalo imena i pojmova (str. 233-258).

Vjerujemo da iznimnu vrijednost ove knjige nije potrebno posebno naglašavati. U prilog takvoj ocjeni dovoljno govori već i uvid u popis autora, odnosno teme koje su obrađene. Imajući na umu aktualnost federalnog načela koliko u okvirima Republike Hrvatske u kojoj je ponovno promišljanje federalizma uvjetovano prije svega političkim trenutkom pridruživanja Europskoj uniji, toliko i na široj europskoj i svjetskoj političkoj sceni koja danas pruža brojne primjere rekonceptualizacije federalnog načela, smatramo da je ova knjiga najbolja potvrda vitalnosti hrvatske ustavnopravne misli.